

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky
Cesta na Červený most 6 · 814 06 Bratislava

**Návrh na vyhlásenie ochranného pásma
nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok**

Hrad s areálom (Lupčiansky hrad), č. ÚZPF 77/1-18

Kostol s areálom (rím.-kat.), ÚZPF 78/1-3

Kostol (evanjelický a. v.), č. ÚZPF 11545/0

a ďalších nehnuteľných kultúrnych pamiatok

Slovenská Ľupča

Meno spracovateľa: Mgr. Tomáš Kowalski
Dátum: apríl 2011

Návrh na vyhlásenie ochranného pásma nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok Hrad s areálom, Kostol s areálom (rím.-kat.), Kostol (ev. a. v.) a ďalších nehnuteľných kultúrnych pamiatok (pozri ďalej str. 3) v Slovenskej Ľupči, vypracoval Pamiatkový úrad Slovenskej republiky z podnetu Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica podľa § 18 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 49/2002 Z. z.“)

Návrh nahrádza predchádzajúci návrh na vyhlásenie ochranného pásma, vypracovaný v roku 2010.

Návrh vychádza z Dohovoru o ochrane architektonického dedičstva Európy (oznámenie č. 369/2001 Z. z.) a z Deklarácie Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva (uznesenie č. 91/2001 Z. z.).

Návrh je podkladom pre nové prerokovanie v správnom konaní vo veci vyhlásenia ochranného pásma podľa zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov a podľa § 18 ods. 2 a § 44 ods. 4 zákona č. 49/2002 Z. z.; správnym orgánom v konaní je Pamiatkový úrad Slovenskej republiky.

ÚDAJE O KULTÚRNYCH PAMIATKACH

Kraj: Banskobystrický kraj
Okres: Banská Bystrica
Obec: **Slovenská Ľupča**
Katastrálne územie: **Slovenská Ľupča**

Unifikovaný názov: **HRAD S AREÁLOM**
Parcelné čísla: 2729/1, 2729/2, 2730, 2731
Zaužívaný názov: hrad Ľupča, Ľupčiansky hrad
Číslo ÚZPF: **77/1-18**
Objektová skladba: 77/1 – palác hradný
77/2 – múr hradbový plášťový
77/3 – veža útočištná
77/4 – barbakán s bránou
77/5 – bašta južná
77/6 – kaplnka hradná
77/7 – veža s cisternou
77/8 – studňa hradná
77/9 – chodba arkádová
77/10 – nádvorie hradné I. (horné)
77/11 – múr hradbový západný
77/12 – bašta juhovýchodná
77/13 – bašta severovýchodná
77/14 – bašta severná
77/15 – schodisko
77/16 – sirotinec
77/17 – stavby hospodárske
77/18 – nádvorie hradné II. (dolné)

Zápis do št. zoznamu kultúrnych pamiatok: uznesenie komisie školstva a kultúry Okresného národného výboru v Banskej Bystrici č. 12/63 zo dňa 26. 6. 1963

Unifikovaný názov: **KOSTOL S AREÁLOM**
Parcelné číslo: 1367, 1368
Bližšie určenie: rím.-kat. farský kostol, sv. Trojica
Číslo ÚZPF: **78/1-3**
Objektová skladba: 78/1 – kostol
78/2 – cintorín príkostolný
78/3 – múr ohradný

Zápis do št. zoznamu kultúrnych pamiatok: uznesenie komisie školstva a kultúry Okresného národného výboru v Banskej Bystrici č. 12/63 zo dňa 26. 6. 1963

Zmena vyhlásenia: rozhodnutie Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. MK-1261/2007-51/19138 zo dňa 13. 12. 2007, právoplatné 12. 1. 2008

- Unifikovaný názov:** KOSTOL
Parcelné číslo: 1816
Bližšie určenie: evanjelický kostol
Číslo ÚZPF: 11545/0
Vyhlásenie za národnú kultúrnu pamiatku: rozhodnutie Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. MK-804/2007-51/2797 zo dňa 19. 2. 2007, právoplatné 10. 3. 2007
- Unifikovaný názov:** SÚSOŠIE NA STĹPE
Parcelné číslo: 1880
Bližšie určenie: Mariánsky stĺp, Morový stĺp
Číslo ÚZPF: 79/1-15
Zápis do št. zoznamu kultúrnych pamiatok: uznesenie komisie školstva a kultúry Okresného národného výboru v Banskej Bystrici č. 12/63 zo dňa 26. 6. 1963
- Unifikovaný názov:** MIESTO PAMÄTNÉ S POMNÍKOM
Parcelné číslo: 1835
Bližšie určenie: popravení partizáni
Číslo ÚZPF: 177/1-2
Objektová skladba: 177/1 – strom pamätný
177/2 – pomník
Zápis do št. zoznamu kultúrnych pamiatok: uznesenie komisie školstva a kultúry Okresného národného výboru v Banskej Bystrici č. 12/63 zo dňa 26. 6. 1963
- Unifikovaný názov:** POMNÍK
Parcelné číslo: 1835
Bližšie určenie: padlí partizáni
Číslo ÚZPF: 179/0
Zápis do št. zoznamu kultúrnych pamiatok: uznesenie komisie školstva a kultúry Okresného národného výboru v Banskej Bystrici č. 12/63 zo dňa 26. 6. 1963

URBANISTICKO-ARCHITEKTONICKÝ VÝVOJ V ÚZEMÍ OCHRANNÉHO PÁSMA

Ťažiskový priestor územia ochranného pásma vytvára Hrad Ľupča a sídlo, situované v údolnej polohe pod ním. Územie obce Slovenská Ľupča sa prvýkrát spomína v roku 1250 pri príležitosti vymedzenia istého územia pri rieke Hron, ktoré kráľ Belo IV. daroval Radunovi a jeho synom za verné služby počas tatárskeho vpádu. Ako jeden z oporných bodov pri vymedzení tohto územia sa spomína tzv. veľká cesta („magna via“), vedúca zo Zvolena do Ľupče (*Lypcsa*).

Pôdorysné usporiadanie mestečka predurčila poloha kráľovského hradu na ostrohu nad východným okrajom sídla, a býv. kláštora františkánov s areálom na západnom okraji, pri potoku Ľupčica. Obe stavby boli založené v druhej polovici 13. storočia pri ceste z oblasti Zvolena do Liptova a do oblasti horného Pohronia, kam tvorilo okolie Ľupče akúsi „bránu“. Relatívna vzdialenosť Ľupčianskeho hradu a kláštora podmienila vznik dlhého ulicového typu sídla: Zástavba sa vyvinula obojstranne okolo prechádzajúcej pohronskej cesty, s jednostranným šošovkovitým rozšírením urbanistického priestoru približne v polovici – možno pri odbočke vedľajšej cesty, kde vznikol areál farského kostola s cintorínom.

Historickú zástavbu mestečka tvoria murované, roľnícko-remeselnícke domy s prejazdom a krídlami smerujúcimi do hĺbky dvora na parcele. Objekty v radovom usporiadaní zástavby sú reprezentatívnejšie v centrálnej časti, dosahujú výšku dvoch nadzemných podlaží. Niektoré objekty majú zachovanú slohovú úpravu fasád. Zástavba na námestí tvorí zachovanú ucelenú štruktúru.

Rím.-kat. farský kostol sv. Trojice je umiestnený na južnej strane jadra zástavby, excentricky voči trase hlavnej ulice. Jeho areál, pôvodne príkostolný cintorín, je vymedzený ohradovým múrom. Gotický kostol z prvej tretiny 14. storočia je pozmenený novostavbou renesančného halového trojlobia s hrebienkovými klenbami. Prestavba je datovaná rokom 1615, teda obdobím, keď patrilo do rúk evanjelikom. K presbytériu je pristavaná pohrebná kaplnka pána Gašpara Tribela (†1620) a jeho rodiny, ktorý mal od roku 1598 hradné panstvo v prenájme. Kostol je dôležitou sakrálnou pamiatkou z obdobia vrcholnej gotiky a renesancie s nadregionálnym významom. Predstavuje historickú dominantu zástavby sídla.

Vzrast významu priniesla mestečku aj funkcia správneho strediska Ľupčianskeho hradného panstva (tvorili ho obce od Šalkovej po Valaskú). Samotné obyvateľstvo Ľupče malo voči panstvu určené nižšie povinnosti a odvody, panovníkova výsadná listina z roku 1659 zbavila obyvateľov povinností voči hradnému panstvu úplne. Vzrast významu samosprávy priznávanej mestečku Ľupča dokladá radnica pri južnej strane zástavby námestia. V priebehu 18. a 19. storočia sa rozvinula manufaktúrna výroba v papierni (už od 1697) a tehelni, fungoval tu tiež panský pivovar. Obyvateľstvo sa venovalo prevládajúcim zamestnaniam v poľnohospodárstve, salašníctvom, v lesoch, z remesiel prekvitalo čižmárstvo, debnárstvo, garbiarstvo a farbiarstvo, v 19. storočí aj výroba pracovného náradia a nábytku. Vybudovaním drobnejšej zástavby v priestranstve námestia a evanjelického kostola (novorománsky, 1874) v jeho západnej časti vznikol celok porovnateľný so štruktúrou šošovkovitých námestí niektorých východoslovenských miest a mestečiek (napr. Sabinov, Hniezdne). V období 1. čs. republiky postavili do priestranstva námestia budovu Katolíckeho domu (dnes miestne kultúrne stredisko). Po druhej svetovej vojne priestranstvo na námestí upravili na park. Osadili sem pomník partizánom padlým v Slovenskom národnom povstaní, odhalený pri jeho 10. výročí (autori Vojtech Matušinec a arch. Richard Pastor).

V druhej polovici obdobia 19. storočia nastalo aj podstatnejšie rozšírenie zástavby smerom k železničnej trati so stanicou, ktoré otvorili v roku 1884 (dnes ulice Czambelova a Mlynská). Drobná zástavba sa pozvoľna rozrastala tiež smerom pod úpätie Ľupčianskeho hradu (ulice Pod zámkom, Záhradná). Výstavbou IBV v období sedemdesiatych a osemdesiatych rokov 20.

storočia zabrali priestor juhovýchodne od jadra obce, v rozsahu po železničnú trať a miestny potok (ulice Sadová, Lesnícka, Železničná, Jabloňová, Lúčna, F. Mazúra). Zástavba IBV Juhovýchod má ucelený, jednotiaci architektonický charakter s uplatneným jedného typu rodinných domov. Z dôvodov priestorových daností a urbanisticko-architektonickej regulácie celok nepôsobí v rámci diaľkových pohľadov výrazne rušivo. Po roku 1990 sa opäť intenzifikuje individuálna bytová a rekreačná výstavba na území priamo pod Ľupčianskym hradným vrchom a nad horizontom doterajšej zástavby (lokalita Pod Hôrkou). Výstavba v mimoriadne exponovaných polohách prináša predimenzované objemovo-priestorové, a pre toto prostredie aj netypické a nesúrodé architektonické riešenia. V skutočnosti neusmerňovaná výstavba, bez regulácie, ovplyvňuje obraz Ľupčianskeho hradu ako solitérneho objektu *za* okrajom sídla, s dominujúcim a majestátnym pôsobením v okolitom prírodno-krajinnom prostredí.

CHARAKTERISTIKA ÚZEMIA OCHRANNÉHO PÁSMA

Obec Slovenská Ľupča leží v severovýchodnej časti Zvolenskej kotliny, asi 10 km na východ od Banskej Bystrice, smerom na Brezno. Rozprestiera sa na severnom brehu rieky Hron, ktorá preteká údolím medzi Nízkymi Tatrami a Slovenským Rudohorím. Katastrálne územie obce sa rozprestiera na oboch brehoch Hrona, pričom severný breh je ochranným pásmom Národného parku Nízke Tatry, južný breh je vonkajším pásmom Chránenej krajiny oblasti – Biosférickej rezervácie Poľana.

Ochranné pásmo je navrhnuté pre súbor kultúrnych pamiatok v obci Slovenská Ľupča.

Sakrálne pamiatky svojim charakterom reprezentujú jednotlivé historické etapy vývoja cirkevného staviteľstva v lokalite; spolu s drobnou architektúrou (Morový stĺp) sú dominantami verejných priestranstiev obce, vymedzených domovou zástavbou.

Ľupčiansky hrad, miestne Zámok, sa nachádza na miernom návrší (438 m n. m.) v severnej časti obce. Hradný kopec má pomerne prudko klesajúce svahy, len na severovýchodnej strane sa napája plytkým sedlom na vyššie polohy západnej časti Nízkych Tatier. Cesta, ktorá vedie na hrad, sa vinie po západnom svahu kopca, vystupuje na sedlo, kde sa stáča tak, že k hradu sa približuje z východného smeru. Hrad s areálom predstavuje celistvo zachovaný príklad stredovekej pevnostnej stavby s neskoršími úpravami. Ľupčiansky hrad sa radí v rámci Slovenska k niekoľkým nepočítaným, výnimočným príkladom hradov, ktoré neboli opustené a zničené a kontinuálne sú využívané do súčasnosti (hrady Červený Kameň, Oravský, Zvolen, Stará Ľubovňa, Krásna Hôrka). Pamiatky histórie, spojené so Slovenským národným povstaním pripomínajú udalosti oslobodzovacieho boja v čase druhej svetovej vojny, ktorého centrom bola neďaleká Banská Bystrica.

Ľupčiansky hrad s priliehajúcou zástavbou sídla predstavuje jedinečný celok, ktorý však súčasné zmeny môžu zásadne a nezvratne narušiť. Vyníma sa v diaľkových panoramatických pohľadoch v údolí Hrona i v pohľadoch zo samotného podhradského sídla.

Územie ochranného pásma v okolí kultúrnych pamiatok rozdeľujeme z hľadiska jeho charakteristiky na tri časti:

a) Zastavaná časť obce: Námestie SNP s evanjelickým kostolom, okolie rím.-kat. kostola, ulice Lichardova [sektor A] – tvorí ústrednú časť historického usporiadania býv. mestečka. Zástavba prevažne remeselníckych obytných domov obklopuje sakrálne pamiatky, ktoré sú dominantnými prvkami lokálneho urbanistického priestoru (námestie, parkové plochy verejných priestranstiev, Morový stĺp). Výstavba v 20. storočí nevnesla zásadné zmeny do historického urbanistického usporiadania centrálnej časti obce.

Zástavba **ulice Pod zámkom a častí ulíc Záhradná a Sadová [sektor B]** je umiestnená za hranicou mestečka podľa vymedzenia v 19. storočí, nadväzuje na jeho východný okraj v polohe pod úpäťm Ľupčianskeho hradného vrchu. Pôvodne sa tu nachádzal len majer, patriaci Ľupčianskemu panstvu. Územie má priamu nadväznosť na kultúrnu pamiatku Hrad s areálom. Časť územia uvedených ulíc sú vnímané s hradom bezprostredne, v jednom vizuálnom celku. Tvorí jeho podnožie, preto predimenzované objemovo-priestorové zámery môžu vnieť do územia vznik nevhodných priestorových dominánt, negatívne ovplyvňujúcich prostredie kultúrnej pamiatky a tým i jej pamiatkové hodnoty.

Západne od prístupovej cesty na hrad (lokalita Zverien) sa nachádza sústava vodných plôch – rybníkov.

b) Nezastavaná časť obce v nadväznosti na východný okraj jej zástavby: lokalita Zvaraliská [sektor C] – tvorí základňu pre panoramatické vnímanie Ľupčianskeho hradu v pohľadových smeroch od juhu a východu, z cesty č. I/66. Z tohto východiska možno

pozorovať Hrad s areálom v celom rozsahu jeho stredovekého jadra a objektových prístavieb z obdobia renesancie a druhej polovice 19. storočia (býv. sirotsky domov). Obhospodarovaná pôda, resp. voľná krajina v okolí meandrov rieky Hron pôvodne plynule, bez výrazných umelých zásahov, nadväzovala na hradný vrch, dodnes tvorí pre obec zázemie poľnohospodárskych činností.

c) Prírodno-krajinné zázemie Ľupčianskeho hradu nad horizontom centrálnej a východnej časti zástavby obce – tvorí bezprostredné krajinné okolie hradu v lokalite návršia hradného vrchu (severovýchodne od jeho areálu) a v lokalite Pod Hôrkou.

Ľupčiansky hradný vrch je jedným z radu výrazných, južne vybiehajúcich masívov v podhorí Starohorských vrchov a Nízkyh Tatier, v pomedzí prechodu do Zvolenskej kotliny (podcelok je nazvaný Bystrické podhorie).

Úpätia a návršie Ľupčianskeho hradného vrchu [*sektor D*] majú charakter trvalých trávnych porastov (lúk) s podielom stromovej vegetácie, resp. zalesnených pozemkov. Dva duby nachádzajúce sa na návrší hradu, s odhadovaným vekom 300 rokov sú zapísané ako chránené stromy v štátnom zozname (S 131). Aj úpätia pod múrmi hradu sú zalesnené, vykonáva sa tu potrebné prerieďovanie a presvetľovanie porastov. Lipa pri vstupe do hradného areálu, podľa tradície Korvínova, je takisto osobitne chránený strom (S 16). Vymedzenie tejto časti územia do ochranného pásma je dôležité pre ochranu, zachovanie a nenarúšanie tradičného obrazu kultúrnej pamiatky Hrad s areálom v jej priamom, bezprostredne dotýkajúcom sa prírodno-krajinnom okolí. Nižšie polohy tejto časti územia vytvárajú prechod medzi extenzívne rozširujúcou sa zástavbou obce – a areálom Hradu, vystupujúcim nad touto rôznorodou štruktúrou. Lokalitu predsunutého severného predhradia treba považovať za miesto s pravdepodobnosťou archeologických nálezov a za archeologické nálezisko.

Lokalita Pod Hôrkou [sektor E] nadväzuje na severný okraj zástavby Lichardovej ulice. Svahovitý terén za koncom parciel Lichardovej ulice pomerne prudko stúpa úpäťm vrchu Hôrka; vyššie nad lokalitou nadväzuje samotný masív Hôrky, ktorý pokrýva les. V súčasnosti tu intenzifikovali zástavbu IB V. Lokalita Pod Hôrkou sa uplatňuje v priamom vizuálnom celku s Ľupčianskym hradom v panoramatickom smere od juhu, v širších vzťahoch taktiež s historickým jadrom obce (Námestie SNP) a jej sakrálnymi dominantami. Územie je dôležité najmä z dôvodu ochrany a usmerňovania činností s možným vplyvom na krajinný panoramatický obraz hradu a celku obce, s cieľom vylúčenia potenciálneho vzniku rušivých priestorových a vizuálnych dominant.

Niektoré z doterajších (novodobých) realizácií stavebného charakteru v lokalite už znamenali zásah do urbanistických, architektonických a krajinných hodnôt, predovšetkým kultúrnej pamiatky Hrade s areálom. Vo vzťahu k monumentálnemu pôsobeniu Ľupčianskeho hradu v krajine vznikli objemovo a priestorovo predimenzované objekty, meniace vyznenie kultúrnej pamiatky v okolí. V jestvujúcich priestorových vzťahoch a usporiadaní sa nateraz zachováva výrazné dominantné pôsobenie hradu. Vyhlásením ochranného pásma sa sleduje cieľ zachovania a ochrany prakticky stabilizovaných priestorových, urbanistických a krajinných vzťahov v okolí kultúrnych pamiatok, ktoré vytvára ich prostredie.

ODÔVODNENIE ÚČELU A CIEĽA VYMEDZENIA OCHRANNÉHO PÁSMA KULTÚRNEJ PAMIATKY

Historické jadro – námestie obce Slovenská Ľupča s dominantnými kultúrnymi pamiatkami Kostola rím.-kat. a Kostola evanjelickej cirkvi predstavuje centrálnu časť celku podhradského mestečka s výraznejšími pamiatkovými hodnotami. Bývalé výsadné mestečko (dnes obec) má zachované historické urbanistické rozvrhnutie pôdorysu a parcelácie, architektonické pamiatky vrátane sakrálnych a profánnych pamiatok a pamätihodností. V zástavbe sa udržiava historická mierka, vo svojom celku je nositeľom pamiatkových hodnôt a tvorí charakteristický výraz tejto časti sídla.

Hrad Ľupča predstavuje svojim architektonickým výrazom, dispozičným riešením, konštrukciami a zachovanými detailmi výrazné architektonické a umelecko-historické hodnoty. Je najvýznamnejšou historickou krajinnou dominantou širšieho regiónu, ovláda široké údolie brány horného Hrona. Celková výrazová a priestorová dominantnosť v tomto prostredí dodáva hradu významné **urbanistické a krajnotvorné** hodnoty. Urbanistická dominantnosť kultúrnej pamiatky v širokom území je jedinečná, charakterizuje hrad už po stáročia. Skutočnosť, že táto mimoriadna hodnota je stále zachovaná, je jedným z hlavných dôvodov ochrany širšieho prostredia hradu. V záujme zachovania uvedených hodnôt prostredia kultúrnych pamiatok a v záujme zachovania ich dominantnosti je zrejma nevyhnutnosť zabezpečiť ochranu urbanisticko-architektonických a krajinných hodnôt. Zachovanie týchto hodnôt je verejným záujmom aj v zmysle Európskeho dohovoru o krajine.

Ochranné pásmo sa vyhlasuje na účely zabezpečenia ochrany a usmerneného rozvoja v prostredí alebo okolí nehnuteľných kultúrnych pamiatok. Účelom vyhlásenia ochranného pásma je zabezpečenie ochrany pamiatkových hodnôt kultúrnych pamiatok vrátane prostredia, ktoré ich obklopuje v relatívne širších územných súvislostiach. Prostredie zahrnuté do ochranného pásma sa uplatňuje v miestnych aj diaľkových vizuálnych celkoch, vnímateľné je spolu s areálom hradu najmä v pohľadoch od juhu a od juhovýchodu.

Cieľom je vytvorenie podmienok na zachovanie a ochranu kultúrohistorických hodnôt, urbanistických hodnôt, územno-priestorového usporiadania, panorámy a scenérie, v ktorých majú dominantné pôsobenie jednotlivé kultúrne pamiatky. Vyhlásenie ochranného pásma má zabezpečiť ochranu prostredia kultúrnych pamiatok, vymedzuje územie dôležité pre vnímanie kultúrnych pamiatok, kde je potrebné usmerňovať činnosti, ktorých dôsledkom by mohlo dôjsť k narušeniu pamiatkových hodnôt a prostredia kultúrnych pamiatok. V záujme zachovania uvedených hodnôt sa ďalej vymedzujú podmienky ochrany na území ochranného pásma, ktoré po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia o vyhlásení bude uplatňovať miestne príslušný krajský pamiatkový úrad. Ochranné pásmo pre jeden z mála ucelene zachovaných goticko-renesančných hradov a ďalšie kultúrne pamiatky sa vymedzuje za účelom zachovania okolia kultúrnych pamiatok bez nežiaducich prvkov a zásahov, pre zabezpečenie optimálnej a vhodnej prezentácie ako súčasť pamiatkového fondu Slovenska.

VYMEDZENIE ÚZEMIA OCHRANNÉHO PÁSMA

Popis priebehu hranice ochranného pásma:

Súpis parciel nehnuteľných kultúrnych pamiatok: 1368, 1816, 1835, 1880, 2729/1, 2729/2, 2730, 2731.

Súpis parciel ochranného pásma:

Vymedzenie ochranného pásma – pozri mapovú prílohu.

VYMEDZENIE PODMIENOK OCHRANY NA ÚZEMÍ OCHRANNÉHO PÁSMÁ

Každá činnosť na území vymedzeného ochranného pásma kultúrnej pamiatky má smerovať k ochrane jeho pamiatkových hodnôt v súlade s pamiatkovým zákonom.

Ochranné pásmo je „územie vymedzené na ochranu a usmerný rozvoj prostredia alebo okolia nehnuteľnej národnej kultúrnej pamiatky“ (§ 18 ods. 1 zákona č. 49/2002 Z. z.).

Každý je povinný správať sa tak, aby svojím konaním neohrozil základnú ochranu kultúrnych pamiatok podľa § 27 zákona č. 49/2002 Z. z. a základnú ochranu pamiatkových území podľa § 29 zákona č. 49/2002 Z. z., aby nespôsobil nepriaznivé zmeny stavu pamiatkového fondu a stavu archeologických nálezísk.

Pri posudzovaní každej činnosti a jej možného vplyvu a dôsledku sa musí prihliadať na priestorový, krajinný a urbanistický kontext daného miesta a širšieho okolia a jeho vplyv na zachovanie pamiatkových hodnôt kultúrnych pamiatok. Tieto boli zapísané do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu (ÚZPF) ako významní reprezentanti svojho druhu, ich ochrana vrátane prostredia je verejným záujmom.

V ochrannom pásme sa **vymedzujú podmienky ochrany:**

Všeobecné podmienky:

- 1) Rešpektovať charakter jednotlivých častí ochranného pásma, zachovať jestvujúce stabilizované územné usporiadanie vo vzťahu ku kultúrnym pamiatkam, v rámci ktorého sú tradične vnímané.
- 2) Rešpektovať a zachovať dominantnosť kultúrnych pamiatok Kostol evanjelický, Kostol s areálom (rím.-kat.) a Hrad s areálom v rámci okolitého prostredia; akékoľvek činnosti v ich okolí a prostredí podriadiť tejto skutočnosti.
- 3) Rešpektovať kultúrne pamiatky vrátane ich prostredia ako významné hmotné priestorové a jedinečné identifikačné znaky sídla.
- 4) Rešpektovať pietny a pripomienkový charakter pamiatok viazaných na udalosti a padlých v Slovenskom národnom povstaní.
- 5) Činnosť v ochrannom pásme kultúrnych pamiatok nesmie narušiť ich pamiatkové hodnoty a má smerovať ku skvalitneniu vzťahu pamiatkového fondu a jeho prostredia.
- 6) Funkčné využitie územia musí rešpektovať pamiatkové hodnoty kultúrnych pamiatok; pri kultúrnej pamiatke Hrad s areálom rešpektovať tiež výnimočnú krajinnú situáciu, v rámci ktorej je vnímaná. Funkčné využitie územia nesmie pamiatkové hodnoty kultúrnych pamiatok poškodzovať alebo znehodnocovať.
- 7) Pred začatím stavebných prác, úprav nehnuteľností zasahujúcich do exteriéru, úprav terénu a komunikácií v ochrannom pásme vrátane dočasných stavieb, osádzania provizórnych technických zariadení, prvkov drobnej architektúry, informačných a reklamných zariadení, ako aj stavieb, na ktoré sa nevyžaduje stavebné povolenie, ale len ohlásenie stavebnému úradu (umiestnenie novej stavby, zmena dokončenej stavby), je vlastník povinný vyžiadať si záväzné stanovisko krajského pamiatkového úradu k zámeru úpravy nehnuteľnosti v ochrannom pásme. Krajský pamiatkový úrad v záväznom stanovisku určí, či je navrhovaný zámer z hľadiska záujmov chránených zákonom č. 49/2002 Z. z. prípustný a určí podmienky vykonania úprav nehnuteľnosti, najmä zásady objemového členenia, výškového usporiadania a architektonického riešenia exteriéru nehnuteľnosti.
- 8) Vyhlásenie ochranného pásma sa vzťahuje na všetky nehnuteľnosti (pozemky a stavby) vnútri jeho vymedzenia hranicou; prípadné neskoršie zmeny parcelácie, zmeny hraníc alebo výmer pozemkov nemajú vplyv na vykonateľnosť ochranného pásma.

A. Lokalita Historické jadro obce (Námestie SNP s evanjelickým kostolom, okolie rím.-kat. kostola, ulica Lichardova):

- 1) Rešpektovať existujúce stabilizované územné usporiadanie v centrálnej časti obce.
- 2) Zachovať princíp usporiadania zástavby pri uličnej čiare a hĺbkového usporiadania smerom do dvora v zadnej časti parcely.
- 3) Udržiavať verejné priestranstvá, miestne komunikácie, plochy zelene a verejnú zeleň v dotyku s kultúrnymi pamiatkami v dobrom a estetickom stave.
- 4) Zachovať výškovú hladinu súčasnej zástavby; zachovať tradičný spôsob zastrešenia objektov valbovými alebo pultovými strechami.
- 5) Vylúčiť výraznú farebnosť náterov na povrchoch fasád objektov v prostredí kultúrnych pamiatok.
- 6) Regulovať umiestňovanie reklamných, propagačných a informačných zariadení z hľadiska formy a rozsahu; vylúčené je umiestňovanie reklamy, reklamných zariadení a nosičov reklamy, ktoré nemajú priamy vzťah k prevádzke vo fyzickom a vizuálnom kontakte s kultúrnou pamiatkou. Stvárnenie prípustných samostatných reklamných a informačných zariadení riešiť na vysokej architektonicko-výtvarnej úrovni. Umiestňovanie veľkoplošných reklamných zariadení (billboard, megaboard) nie je prípustné.

B. Ulica Pod zámkom, časti ulíc Záhradná a Sadová – spoločné podmienky:

- 1) Rešpektovať územie ako súčasť otvorenej krajiny pod úpäťím Ľupčianskeho hradného vrchu s dominantou – kultúrnou pamiatkou Hrad s areálom.
- 2) Rešpektovať a zachovať pohľady a priehľady na kultúrnu pamiatku Hrad s areálom.
- 3) Ponechať úpätia hradného vrchu v nadväznosti na ulicu Pod zámkom v stave prírodného prostredia s vegetáciou.
- 4) Vylúčená je výstavba objektov, ktoré hmotou, objemom alebo výrazom môžu narušiť zachované prostredie v okolí kultúrnej pamiatky.
- 5) Nová výstavba v území je prípustná prednostne v prielukách medzi jestvujúcou zástavbou.
- 6) Obytnú zástavbu pri južnej strane Záhradnej ulice je prípustné umiestniť len v jednom rade uličnej zástavby, kde musí vytvoriť homogénny architektonický celok (koncept územného plánu obce, variant č. 2).
- 7) Výška obytnej zástavby IBV je prípustná v rozsahu 1 nadzemné podlažie + funkčné podkrovie so šikmým tvarom strechy (sedlová), celková výška max. 7,5 m. Vylúčené je vytvárať stavebné a formové riešenia, atypické v domácej stavebnej tradícii do roku 1990.
- 8) Umiestňovať veľkoplošné reklamné zariadenia (billboard, megaboard) nie je prípustné.

C. Nezastavané časti obce v nadväznosti na východný okraj jej zástavby (lokalita Zvaraliská):

- 1) Využívať územie na poľnohospodársku činnosť, výstavba budov v území nie je prípustná.
- 2) Vysadiť v časti územia pás krycej zelene tvorenej stromami, ktorá vytvorí čiastočnú vizuálnu bariéru voči zástavbe ulice Záhradná i voči vplyvom železnice a dopravy na ceste č. I/66.
- 3) Umiestňovanie veľkoplošných reklamných zariadení (billboard, megaboard) nie je prípustné.

D. Prírodno-krajinné zázemie Lupčianskeho hradu nad horizontom východnej časti zástavby obce

- 1) Rešpektovať vymedzenú časť územia (v nadväznosti na ostatnú časť krajiny) ako bezprostredné prírodno-krajinné zázemie kultúrnej pamiatky Hrad s areálom, ktoré ju vyčleňuje od okolitého neurbanizovaného aj urbanizovaného prostredia.
- 2) Umiestňovanie trvalých stavieb a rozmerných technických zariadení je vylúčené. Zachovať prírodný charakter územia s poľnohospodárskou pôdou (trávne porasty, lúky so zastúpením stromovej vegetácie, zalesnené pozemky).
- 3) Udržiavať bezprostredné okolie kultúrnej pamiatky Hrad s areálom pri vstupe do jej areálu v primeranom estetickom stave.
- 4) Zabezpečiť prečisťovanie a presvetľovanie stromových porastov na úpätiach Ľupčianskeho hradného vrchu; prvky zelene nesmú narúšať integritu architektúry kultúrnej pamiatky Hrad s areálom, rešpektovať pritom vegetáciu ako významný krajinný prvok so stabilizačnou funkciou proti pôdnej erózii.
- 5) Umiestňovanie reklamných zariadení nie je prípustné.

E. Lokalita Pod Hôrkou

- 1) Umiestňovanie stavieb severne od miestnej komunikácie na pozemku parc. č. 1831 nie je prípustné.
- 2) Výška zástavby južne od miestnej komunikácie na pozemku parc. č. 1831 je prípustná v rozsahu 1 nadzemné podlažie + funkčné podkrovia so šikmým tvarom strechy (sedlová), celková výška max. 7,5 m. Výstavbou objektov nesmie dôjsť k vzniku exponovaných priestorových dominánt.
- 3) Farebnosť náterov na povrchoch fasád jestvujúcich objektov v lokalite upraviť tak, aby nezvýrazňovala objekty a tým nevytvárali v panoramatických pohľadoch nevhodnú vizuálnu konkurenciu pre kultúrnu pamiatku Hrad s areálom.

Pri všetkých zámeroch činností na území ochranného pásma, vykonateľných na základe programovania miestneho/regionálneho rozvoja, územnoplánovacích činností (územného plánovania), územného konania, stavebného konania, ohlásenia ako aj pri stavbách a zámeroch, na ktoré sa vyžaduje len ohlásenie stavebnému úradu, je Krajský pamiatkový úrad Banská Bystrica dotknutým orgánom podľa § 140a zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení zákona č. 479/2005 Z. z.; ako miestne a vecne príslušný orgán na ochranu pamiatkového fondu vydá v zmysle ustanovení § 29 ods. 4, § 30 ods. 4 a § 32 ods. 11 zákona č. 49/2002 Z. z. stanovisko a záväzné stanovisko k predloženým zámerom a návrhom.

Pri zámere realizovať zemné a výkopové práce na území ochranného pásma a v areáli hradu je taktiež nevyhnutné vopred oznámiť Krajskému pamiatkovému úradu Banská Bystrica každý takýto zámer, s účelom včasného zabezpečenia vyhl'adania, dokumentácie a záchrany potenciálnych archeologických nálezísk a nálezov; podmienky sa určujú rozhodnutiami príslušných správnych orgánov podľa § 32 ods. 14, § 36, § 37, § 39 a § 40 zákona č. 49/2002 Z. z.. Táto požiadavka sa nevzťahuje na bežné využívanie záhrad, poľnohospodárskej pôdy, bežnej údržby verejných priestranstiev, verejnej a vyhradenej zelene a na starostlivosť o zatrávnené povrchy ostatného terénu.

LITERATÚRA, POUŽITÁ DOKUMENTÁCIA A PRAMENE

Literatúra:

Varjú, E.: *Magyar várak*. Budapest 1932.

Janota, L.: *Slovenské hrady II*. Bratislava 1938.

Fialová, H. / Fiala, A.: *Hrady na Slovensku*. Bratislava 1966, nestr., obr. 353-358.

Slovník obcí Banskobystrického okresu. Zost. Š. Pisoň. Banská Bystrica 1968, s. 323-328.

Súpis pamiatok na Slovensku. Zväzok tretí. Vedec. red. A. Güntherová. Bratislava 1969, s. 124-125; zväzok štvrtý – Pamiatky na Slovensku. Zost. V. Jankovič a kol. Bratislava 1978, obr. 229.

Izakovičová, M. / Križanová, E. / Fiala, A.: *Slovenské hrady a kaštiele*. Bratislava 1969, s. 156-159.

Pisoň, Š.: *Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku*. Bratislava 1973, s. 52-54.

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. III. zväzok. Bratislava 1978.

Šášky, L.: *Umenie Slovenska. Obrazový sprievodca po pamiatkach*. Bratislava 1988, s. 288, 289.

Križanová, E. – Puškárová, B.: *Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku*. Bratislava 1990, s. 175-176.

Oravský, H.: *Slovenská Ľupča*. Martin 1990.

Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia. II. zv.: Stredoslovenský kraj. Archeologický ústav SAV, Nitra 1992.

Mosný, P.: Hrad Ľupča. In: *Pamiatky a múzeá*, 1999, č. 4, s. 24-25.

Váliné Pogány, J. (ed.): *Az örökség hagyományozása. Könyöki József műemlékfeltérési 1869-1890*. Budapest 2000, s. 70-71.

Hanuliak, V.: Zaniknutý kláštor v Slovenskej Ľupči. In: *Pamiatky a múzeá*, 2001, 2, s. 2-8.

Nešpor, J. / Bárta, V. / Barta, V.: *Sprievodca po slovenských hradoch*. Banská Bystrica 2001.

Bednár, P. / Fottová, E.: Terrain und sein Einfluss bei der Baulösung der Burgen der West- und Mittelslowakei. In: *Castrum Bene 9*, (Praha) 2006, s. 23-40.

Slovenská Ľupča. Monografia obce vydaná pri príležitosti 760. výročia prvej písomnej zmienky o obci Slovenská Ľupča. Zost. J. Dávid, E. Debnárová, M. Dvoranová. Slovenská Ľupča 2010.

Použitá dokumentácia a pramene:

Bulla, P.: *Ľupčiansky hrad a jeho minulosť*. 1971. — Bratislava, Archív Pamiatkového úradu SR, T-2315

Slovenská Ľupča, základný výskum. — Bratislava, Archív Pamiatkového úradu SR, Z-498.

ÚPN obce Slovenská Ľupča – koncept. Vypracoval Ing. arch. Škrabák Jozef, ateliér Propon Banská Bystrica, júl 2009. — dostupné: <http://eia.enviroportal.sk/detail/uzemny-plan-obce-slovenska-lupca>

PRÍLOHY

Vymedzenie územia ochranného pásma

Fotodokumentácia (obr. č. 1 – 31)

Historická obrazová dokumentácia (obr. č. H1 – H8)

Panoráma hradu Ľupča (obr. č. I – III)